

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту
завідувач кафедри ФМФР

_____ (Баранова В.Г.)

“ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності **072 Фінанси, банківська справа та страхування**

за магістерською програмою професійного спрямування
Фінансовий та страховий менеджмент

на тему:

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОРСЬКОГО
СТРАХУВАННЯ**

Виконавець
студент ЦЗВФН

Ольховський Дмитро Васильович
/підпис/

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Лапіна Ірина Сергіївна
/підпис/

Одеса 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ МОРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ	6
1.1. Суть, види та особливості страхування морських ризиків..	6
1.2. Страхування морських суден (каско).....	11
1.3. Страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом.....	14
1.4. Страхування відповідальності судновласників.....	19
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ТА АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МОРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	22
2.1. Аналіз ринку морського страхування в Україні	22
2.2. Аналіз фінансової діяльності страхової компанії ПРАТ «АСК ІНГО Україна».....	26
2.3. Аналіз стану морського страхування в страхової компанії ПРАТ «АСК ІНГО Україна».....	41
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯКИ РОЗВИТКУ МОРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	50
3.1. Зарубіжний досвід розвитку морського страхування	50
3.2. Використання регресійного моделювання для удосконалення морського страхування в страхових компаніях	56
3.3. Напрямки удосконалення та перспективи розвитку ринку морського страхування в Україні і ПРАТ «АСК ІНГО Україна».....	63
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи незаперечна, адже морське страхування, як один з найдавніших видів страхування, не втрачає свого значення і в сучасних умовах. Це звичайно внаслідок того, що незважаючи на науково-технічний прогрес та значні досягнення в області логістики та перевезення, досить нерозсудливо відмовляться від морського транспортування.

Експлуатація будь-якого морського судна несе потенційний ризик можливих втрат та збитків, яких може зазнати власник або фрахтувальник судна, власник вантажу, перевізник тощо, а обсяг збитків, пов'язаний з обставинами конкретної морської аварії, часто перевищує фінансові можливості вказаних осіб. Вирішенню проблем відшкодування завданих збитків і покликане слугувати морське страхування як система захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб на випадок морської небезпеки.

При виборі страхувальника необхідно враховувати багато чинників. У тому числі:

- наявність значних страхових резервів;
- захист перестраховання;
- наявність розгалуженої мережі представників;

Питання, пов'язані зі страхуванням міжнародних вантажоперевезень на морському транспорті, управлінням ризиками в торговому мореплаванні, забезпеченням безпеки вантажоперевезень, розглянуті в працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Т.М. Артюх, В.А. Бабенко, В.Д. Базилевич, Л.Ю. Балакірев, О.О. Балобанов, Р.Й. Бачо, В.А. Васильєв, А.С. Головачов, О.М. Гончаренко, Г.Л. Губіна, А.Н. Залетов, Л.Л. Кінащук, Ю.М. Клапків, О.М. Климюк, Н.О. Коваленко, Ю.О. Костенко, С.О. Кузнецов, О.В.

Літвінова, І.О. Манько, С.С. Осадець, Т.А. Ротова, О.С. Світлична, М.Д. Чорняк, Л.А. Шило, Н.В. Яременко.

Водночас більшість досліджень присвячена загальним питанням морського страхування, безпеки, мореплавання та вантажоперевезень, що дає змогу відзначити недостатню розробленість проблем страхування вантажоперевезень морським транспортом. Проте певні питання потребують подальшого дослідження з урахуванням процесів глобалізації та інтернаціоналізації фінансових ринків. До таких питань слід віднести зміну стратегії в розвитку нових послуг, продуктів та інструментів, виявлення чинників, що ідентифікують загрози функціонуванню страхового ринку.

Таким чином, якщо взяти до уваги проблеми сучасного морського страхування, його основні показники та питання вдосконалення страхового захисту необхідними є подальші дослідження системи морського страхування.

Метою роботи є дослідження теоретичних аспектів видів та форм морського страхування та аналіз розвитку даного сектору ринку в Україні, виокремлення основних проблем, що гальмують розвиток даної галузі страхування, порівнюючи із європейськими темпами та визначення перспектив її розвитку.

Для досягнення мети у роботі поставлені наступні завдання:

- визначити сутність поняття «морське страхування»;
- визначити економічний зміст, охарактеризувати види та форми морського страхування;
- проаналізувати сучасний стан ринку даного виду страхування в Україні;
- оцінити ефективність діяльності страхових компаній у галузі морського страхування в Україні на прикладі ПРАТ «АСК ІНГО Україна»;
- дослідити зарубіжний досвід у розвитку морського страхування;
- визначити актуальні проблеми та перспективи розвитку особистого страхування населення.

Об'єктом дослідження є економічні процеси здійснення послуг по морському страхуванню страховою компанією ПРАТ «АСК ІНГО Україна».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні основи формування та надання послуг з морського страхування, проблеми та шляхи вирішення, що виникають в даному виді страхування, а також перспективні напрямки розвитку ринку морського страхування України.

Методологічною і теоретичною основою дипломної роботи є ідеї, положення, які висвітлені в статтях, монографіях, наукових публікаціях вітчизняних та зарубіжних вчених з питань сутності, видів, виміру обсягів особистого страхування, проблем і шляхів їх вирішення. Також використано діючі законодавчі акти Верховної Ради України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), Ліги страхових організацій України, Закону «Про страхування» та інших.

Проаналізовано матеріали міжнародних науково-практичних конференцій по даному виду страхування. У процесі дослідження застосовувалися такі загальні та конкретні наукові методи дослідження: структурно-логічний аналіз (при побудові структури роботи); аналіз, синтез, системна оцінка (при з'ясуванні понять); індукція; метод угруповань; метод економічного аналізу (при оцінці динаміки та структури основних показників діяльності страхової компанії); метод графічного аналізу (для кращого сприйняття основних показників діяльності страхової компанії); конкретизація тощо.

Матеріали дослідження були висвітлені на III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами» (ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2019 рік.)

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах розвитку міжнародних зв'язків значну роль відіграє морський транспорт, перевезення яким користуються попиту у підприємств великого та середнього бізнесу, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Перевагами морських перевезень є порівняно низька вартість у розрахунку на одиницю ваги та можливість транспортування вантажів різних властивостей і розмірів при забезпеченні їх збереження. Разом з тим морський транспорт відрізняється високим рівнем капіталоемності виробництва транспортних послуг і низькою рентабельністю, що суттєво стримує вкладення коштів у оновлення основних засобів. Тому організація будівельних та ремонтних робіт на морському транспорті, а також придбання нових суден і обладнання вимагають значних інвестиційних ресурсів.

У результаті сучасний стан національного торговельного флоту не відповідає міжнародним стандартам (технічне оснащення, експлуатаційні характеристики, основні параметри безпеки тощо), характеризується високим рівнем зносу морських транспортних засобів, а також відсутністю державного контролю у сфері безпеки мореплавства. Незважаючи на таку ситуацію, потреба в морських перевезеннях постійно зростає.

Але слід зазначити, що морські перевезення є одним з найбільш ризикованих видів діяльності. Відповідно до встановлених міжнародних стандартів безпеки, судновласники не виходять у море без страхування судна та своєї відповідальності, оскільки ризики, які виникають у процесі їх діяльності, можуть призвести до великих збитків. Тому питання забезпечення безпеки морських перевезень сьогодні є однією з основних проблем торговельного мореплавства.

Настання страхових випадків у значному ступені залежить від технічного стану судна та кваліфікації екіпажу. Згідно зі статистикою, причинами морських катастроф у 80 % випадків є помилка людини. Тому необхідно сформулювати такий механізм забезпечення безпечної та

безаварійної роботи морського транспорту, який би попереджував настання небезпечних подій, передбачав компенсацію збитків при їх настанні та відповідав міжнародним стандартам.

Основним елементом такого механізму є морське страхування, оскільки воно забезпечує відшкодування заподіяних збитків унаслідок страхових випадків, визначених у договорі страхування. Страхові компанії, як і судновласники, зацікавлені в тому, щоб їх страхувальники дійсно забезпечували безпеку мореплавства в процесі експлуатації своїх суден. При цьому страховики повинні співпрацювати зі страхувальниками та суттєво впливати на виконання вимог безпеки власниками та операторами суден. Тому використання повноцінного страхового захисту та його впливу на дотримання встановлених вимог безпеки мореплавства є важливою умовою розвитку вітчизняного морського транспорту.

Проведений аналіз системи морського страхування на прикладі ПРАТ «АСК ІНГО Україна» показав, що страхова компанія страхує КАСКО суден на базі своїх правил страхування. Об'єктами страхування є судна будь-якого розміру, типу та вартості. Так, обсяги валових надходжень страхових платежів від страхування водного транспорту в 2016 р. склали 3417 тис. грн. З 2016 р. вони скорочувалися і склали 1845 тис. грн. в 2018 р. Загальний обсяг страхування відповідальності власників водного транспорту складає 1301 грн. в 2018 р. Обсяги страхових виплат склали 433 тис. грн. в 2016 р., а в 2018 р. вони склали тільки 14 тис. грн.

Аналіз стану морського страхування в Україні дозволив нам виділити проблеми в його організації:

- 1) існує великий перелік ризиків, які можуть включатися лише як додаткові за окрему плату (наприклад, воєнні та страйкові ризики, відповідальність за природне псування товару, самозгоряння, окислення, а також пошкодження товару гризунами);

- 2) договори страхування мають великий перелік винятків із страхових випадків, що обумовлюється сучасним фінансовим станом страховиків;

вітчизняні страховики пропонують судновласникам набагато вужчий обсяг страхового покриття у порівнянні з розвинутими країнами;

3) маючи лише динамічні показники розвитку аварійних випадків окремо взятого судна конкретного власника, страховикам неможливо спрогнозувати з достатнім коефіцієнтом довіри характер та час настання у майбутньому аварійних випадків з цим же судном;

4) страхові компанії дуже часто втрачають з поля зору такий важливий сегмент аварійності морських суден, як аварійні випадки, які настають під впливом людського фактору;

5) у звітності страховиків не виділяється окремо страхування вантажів та багажу (вантажобагажу), що перевозяться морським транспортом, тому не можливо проаналізувати стан та тенденції розвитку у цьому напрямку.

Таким чином, морське страхування не відповідає сучасним вимогам, але перші кроки для його розвитку на вітчизняному ринку вже зроблені. Тому необхідно підтримувати вже існуючі послуги морського страхування та вдосконалювати їх відповідно до міжнародних стандартів.

Україні слід активніше використовувати передовий зарубіжний досвід в частині розробки законодавчої бази морського страхування вантажоперевезень (ратифікувати Гамбурзькі правила, привести українські правила страхування вантажоперевезень у відповідність з міжнародними стандартами). Також в Україні можливим видається створення клубів взаємного страхування, які можуть діяти як неприбуткові організації, що діють з метою страхування своїх учасників. Крім того, доцільно впроваджувати міжнародний досвід додаткового морського страхування, що визначається обмеженістю подій, які будуть вважатися страховими випадками.

Для розвитку морського страхування в Україні страховики повинні вирішувати існуючі проблеми і переорієнтуватися на інтереси страхувальників. Необхідне реформування діючої системи страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом, застосування

інноваційних методів Україні Союзу морських страховиків. Подібні союзи існують практично у всіх країнах, де є страховики морських ризиків. Тому поява такої організації в Україні є логічно обґрунтованою, яка може свідчити про достатню зрілість ринку морського страхування. Зазначені рекомендації сприятимуть розвитку ринку морського страхування в Україні, підвищенню якості наданих страхових послуг і більш повному забезпеченню інтересів і потреб страхувальників.

Страховій компанії ПРАТ «АСК ІНГО Україна» для підвищення ефективності морського страхування в якості основного варіанту страхування відповідальності судновласника перед третіми особами доцільно використовувати страхування за фіксованою схемою - фіксована премія і фіксована відповідальність. ПРАТ «АСК ІНГО Україна» запропоновано універсальний варіант страхування ризиків вітчизняного судновласника: спільна участь ПРАТ «АСК ІНГО Україна», національного страхового брокера (ризикового менеджера судновласника) та іноземного страхового брокера, що спеціалізується на врегулюванні збитків. Також страховій компанії ПРАТ «АСК ІНГО Україна» доцільно звернути на укладення договорів страхування морських ризиків та прописування в них умов, що містяться в правилах страхування. У випадку якщо компанія систематично отримує або відправляє морським шляхом значні партії вантажів, то необхідно пропонувати генеральний договір, за яким всі вантажі, що відправляються або одержувані страхувальником в певний період часу, наприклад, за один рік, вважаються застрахованими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова М.М. Страхування : Навчально-методичний посібник. Київ : ЦУЛ, 2002. 394 с.
2. Артюх Т. М. Страхові послуги : Навчально-методичний посібник. Київ : КНЕУ, 2008. 124 с.
3. Архангельский В. Д. Страхование на морском транспорте в современных условиях его эксплуатации : автореф. дис. канд. эк. наук. Санкт-Петербург, 2000. 27 с.
4. Базилевич В.Д. Страхування : Підручник. Київ : Знання, 2008. 1019 с.
5. Балакирева Л.Ю. Актуальные направления регулирования и развития страхования ответственности судовладельцев. *Terra Economicus*. 2013. № 4. С.274-279.
6. Балобанов О.О., Допілка В.О. Міжнародне та національне морське право України і країн ЄС : навч. посіб. Херсон : Видавництво «Грінь Д. С.», 2017. 213 с.
7. Балобанов О.О., Андріященко О.О. Страхування морських перевезень вантажу: окремі організаційно-правові аспекти. *Lex portus*. 2018. № 4. С. 80-88.
8. Бильдер И. Между рифами морского страхования. *Порты Украины*. 2011. №210 (112). С.34-37.
9. Благодельський С. Сучасний національний ринок морського страхування. *Юридичний журнал*. 2006. №9. С. 40-46.
10. Буев С.А. Риски мореплавания и морское страхование. *Мир транспорта*. 2012. Т. 10. № 4 (42). С. 154-157.
11. Владимиров В.В. Основы страхования предпринимательских рисков. Оренбург : ГОУ ОГУ, 2011. 234 с.
12. Голікова М. В. Страховий нагляд у морській сфері України. *Правова держава*. 2014. № 18. С. 124-128.
13. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. №2 436-IV.

Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18-22. Ст.144.

14. Губіна Г.Л. Договір страхування в Україні щодо перевезень вантажів на морському транспорті. *Університетські наукові записки*. 2008. № 3. С. 172-179.
15. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
16. Долгошея Н. О. Страхування в запитаннях та відповідях : Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 318 с.
17. Ефимов С.Л. Морское страхование. Теория и практика : Учебник. Москва : РосКонсульт, 2001. 448 с.
18. Жук О.О. Зарубіжний досвід у сфері страхування та можливості його використання. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 2. С. 215-218.
19. Задорожний З. В. Сутність та генезис страхування як економічної категорії. *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2012. Вип. 9(1). С. 410-417.
20. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №18. Ст. 78.
21. Кінащук Л. Л. Страхове право : підручник. Київ : Атіка, 2007. 256 с.
22. Климюк О.М., Дадак О.О. Роль та діяльність страхового брокера в розвитку страхового ринку України. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького*. 2010. Т. 12. № 2 (5). С. 56–59.
23. Коваленко Н. О. "Ощадливий вантаж береже", або практика страхування морських перевезень. *Вісник Академії адвокатури України*. 2005. Вип. 3. С. 39-43.
24. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 47-52. Ст.349.
25. Кропельницька С.О. Страхові послуги : навч. посіб. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний ун-т ім.В.Стефаника, 2013. 390 с.
26. Кузнецова Н.П. Общая характеристика и механизм морского страхования. *Вестник Санкт-Петербургского университета*. 2007. №2. С.

173-179.

27. Ленюк І. Страхування морських ризиків. URL: <http://economic-http://conf-cv.at.ua/fomm/107-1092-1>
28. Літвінова О.В. Страхування вантажів у міжнародних правилах: інтерпретація комерційних термінів. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. №10. С. 226-229.
29. Мисин Н. Морское страхование: перспективы развития. *Морское страхование: информационно-аналитический журнал*. 2011. №4. С.32-36.
30. Михайлов С.В. Деякі загальні особливості морського страхування та історії його розвитку. URL: <http://intkonf.org/mihaylov-sv-deyaki-zagalni-osoblivosti-morskogo-strahuvannya-ta-istoriyi-yogo-rozvitku/>
31. Осадець С. С. Страхування : підручник. Київ : КНЕУ, 2002. 599 с.
32. Офіційний сайт Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. URL: <http://www.nfp.gov.ua>
33. Панченко О. І., Штирхун Х. І. Класифікація ризиків як складова забезпечення страхового захисту на морському транспорті. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2013. № 1. С. 239-245.
34. Панченко О. І. Сучасний стан та перспективи розвитку транспортного страхування в Україні / О. І. Панченко, М. В. Дубина // *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. – 2010. – № 44. – С. 256-266.
35. Пацурія Н.Б. Господарська страхова діяльність: види, ознаки, поняття. *Вісник КНУ імені Т. Шевченка*. 2010. № 83. С. 18-22.
36. Підсумки діяльності страхових компаній за 2014 рік. URL: https://nfp.gov.ua/files/SK_IV_kv
37. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік. URL: <https://forinsurer.com/files/file0056>
38. Підсумки діяльності страхових компаній за 2016 рік. URL: <https://nfp.gov.ua/files/sk>
39. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік. URL:

<https://forinsurer.com/files/file00634>

40. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 рік. URL:

<https://forinsurer.com/files/file00654>

41. Приказюк Н.В. Діяльність страхових брокерів в Україні та її регулювання. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1780>

42. Програми морського страхування ПРАТ «АСК ІНГО Україна» URL: <http://www.ingo.ua>.

43. Про класифікацію, порядок розслідування та обліку аварійних морських подій із суднами: Положення Міністерства транспорту та зв'язку України від 29.05.2006 р. № 516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-06>

44. Про систему управління безпекою судноплавства на морському і річковому транспорті: Положення Міністерства транспорту України від 20.11.2003 р. №2904. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1193-03>

45. Рейтинг страхових компаній України. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/18/12/88>

46. Світлична О. С., Гончаренко О. М. Перспективи розвитку морського страхування в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 17. С. 122-127.

47. Чорняк М.Д. Чинники, які впливають на розвиток страхового ринку України. *66-та студентська науково-технічна конференція. Секція "Економіка і менеджмент": збірник тез доповідей*. Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. С. 433-435.

48. Шило Л. А. Страхування вантажів як вид майнового страхування. *Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна*. 2006. Вип. 10. С. 223-226.

49. Штирхун Х.І. Особливості та проблеми механізму реалізації морського страхування в Україні. URL: <http://economic-vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=613>

50. Шутенко В. В. Морское страхование : Учебник. Москва : Моркнига, 2010. 456 с.

51. Яворська Т. В. Страхові послуги : Навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 360 с.

